

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ ТА ЇХ ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

В.С. Марцин, докт. екон. наук,

Львівський інститут банківської справи Університету
банківської справи НБУ

*Здійснено економічне об-
ґрунтування існуючих
проблем залучення інозе-
мних інвестицій як до-
сконалої форми раціона-
льного розміщення фі-
нансових ресурсів.
Розглянуто існуючі об'єк-
тивні та суб'єктивні
фактори, які негативно
впливають на процес
іноземного інвестуван-
ня. Досліджено чинники,
пов'язані з відтворюва-
льними процесами, в пер-
шу чергу фінансову та
податкову політику.
Звернено увагу на те, що
іноземні інвестиції є про-
відником сучасних техно-
логій виробництва та
управління, дозволяють
компенсувати дефіцит
національних грошових
коштів, а тому потреба
для структурної перебудови
української економі-
ки вкрай необхідна.
Виходячи з того, що інве-
стиційний розвиток є
органічною складовою
макроекономічних, соціа-
льних, політичних та
інших сучасних процесів,
запропоновано основні
передумови успішного
досягнення в залученні
іноземних інвестицій.
Ключові слова: іноземні
інвестиції, інвестиційна
діяльність, інвестицій-
ний ресурс, глобалізація
економіки, технологіч-
ний процес, валютний
курс, грошові кошти,
внутрішній ринок, інвес-
тиційний клімат, держа-
вне регулювання.*

Постановка проблеми. Проблеми залучення іноземних інвестицій залежать від рівня якості функціонування креативної частини національної інноваційної системи, яка на сьогодні не відповідає повною мірою потенційним потребам інтенсивного розвитку економіки. Під впливом нав'язаних Україні зовні неоліберальних реформ склалися вкрай несприятливі умови для сучасних досягнень науки та технологічних інновацій [1].

Для ефективного вирішення цієї проблеми необхідно визначити вихідні позиції основних компонентів національної інвестиційної системи, суть її відповідності вимогам інноваційної моделі розвитку, виявити слабкі сторони і перешкоди, що гальмують такий розвиток, а також наявні переваги і потенційні можливості проведення узгоджених системних змін [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Над вирішенням окресленої проблеми працювали як державні органи, видавши низку законів [1-7], так і вітчизняні та зарубіжні вчені [8-16].

Мета статті – економічне обґрунтування існуючих проблем залучення іноземних інвестицій як досконалої форми раціонального розміщення фінансових ресурсів.

В умовах ринкового трансформування економіки України дуже гострою є потреба в значних іноземних інвестиціях. Для більшості країн з перехідною економікою ефективно використаний іноземний капітал стає ключовим фактором їх розвитку. Звичайно, залучення іноземних інвестицій відіграє важливу роль і в структурі пріоритетів української економіки [3].

В Україні існують об'єктивні й суб'єктивні фактори, які негативно впливають на процес іноземного інвестування, а саме:

- залучення іноземних інвестицій відбувається в умовах економічної кризи. Дехто з інвесторів призупинив діяльність на території України, відчуваючи невпевненість у подальшому співробітництві через економічну політику уряду;
- нестабільне законодавство, відсутність надійних державних гарантій захисту від його змін, тому іноземні інвестори, банки та фінансові організації при вкладанні коштів у інвестиційні проекти віддають перевагу приватним підприємствам;
- невирішеність питання з надання у приватну власність земельних ділянок під об'єкти, що приватизуються;
- значно вищі темпи інфляції, ніж у країнах Західної Європи та США [13, 15];
- низька купівельна спроможність значної частини населення, що зменшує можливість реалізації на внутрішньому ринку продукції, яка могла б вироблятися на новостворених або реконструйованих із допомогою іноземного капіталу підприємствах;

• невисокий рівень розвитку інфраструктури, яка могла б забезпечити швидкий оперативний зв'язок України з іншими країнами, надавати необхідні послуги для оперативного управління діяльністю підприємств з іноземними інвестиціями.

Отже, в Україні сформувався малосприятливий інвестиційний клімат, який спричинив брак стратегічних іноземних інвестицій [15].

Суттєвим чинником виникнення в Україні нинішньої ситуації, пов'язаної з відтворювальними процесами, є недосконалість фінансова, в тому числі й податкова, політика. Чинна податкова система має бути скоригована за такими основними позиціями: регламентація взаємовідносин між державою і платниками податків; стабільність податкової системи хоча б протягом фінансового року, її прозорість і доступність; відповідальність за ігнорування податкового законодавства; скорочення кількості податків і суттєве спрощення процедури їх збирання; загальне зниження податкового тягаря і захист вітчизняних виробників; посилення стимулювання капіталовкладень, інвестиційної та інноваційної діяльності; реформування амортизаційної політики; підвищення ролі майнового і земельного оподаткування, ресурсних платежів; реформування системи розподілу доходів; скорочення пільг [4].

Помірковані інвестори усвідомлюють, що прибутковість капіталу після оподаткування визначають не лише законодавчо встановлена ставка податку на прибуток підприємства, а й спосіб обчислення цього прибутку, зокрема, нарахування амортизації, облік запасів, віднесення процента за кредит і збитків до складу виробничих затрат. Крім того, у багатьох країнах існують додаткові стимули інвестування, тобто зменшення оподаткованого прибутку на суму капітальних затрат і податкові інвестиційні кредити. В країнах Центральної та Східної Європи створені так звані правові анклавні для іноземних інвесторів, гарантовано захист від змін законодавства, націоналізації, забезпечено репатріацію прибутків, а також надано податкові пільги [9]. Україна також пішла цим шляхом. Подіб-

ний захід відповідає головним вимогам, які мають забезпечити: ефективність, тобто мінімізувати вплив оподаткування на використання ресурсів в умовах ринку, рівність, тобто зрівняти податкові зобов'язання всіх платників податку, а також простоту застосування. Впровадження однакових правил гри вважається ознакою стабілізації податкового законодавства, що може компенсувати іноземним інвесторам зростання податкового тягаря [5].

Залученню прямих іноземних інвестицій сприяє процес формування інституційного середовища. Україна, з одного боку, поступово включається в діяльність міжнародних економічних структур, а з другого – досить інтенсивно розвиває внутрішні ринкові організаційні структури та інститути. Сформовані інститути регулюють або забезпечують зовнішньоекономічну діяльність [6].

На макроекономічному рівні надходження прямих іноземних інвестицій регулюється такими інструментами, як податки, тарифи, амортизація, заробітна плата, ціни і валютний курс. А на мікроекономічному – інструментами, що детермінують функціонування фірми (вимоги до власності; місцеве регулювання рівня цін; лімітування фінансових засобів для інвестицій і набору робочої сили; експортні обмеження; ліцензування імпорту; контроль за використанням технології та іноземної валюти; величини відпускних цін).

Іноземні інвестиції є провідником сучасних технологій виробництва та управління, своєрідною перепусткою на світові ринки товарів та капіталів, дозволяючи при цьому компенсувати дефіцит національних грошових коштів. На сьогодні потреба в інвестиціях для структурної перебудови української економіки зростає [8].

Метою політики у сфері іноземного інвестування є створення сучасної політичної системи регулювання, яка б підвищила інвестиційну привабливість економіки та забезпечила потужні мотивації нерезидентів щодо вкладення коштів. Особливо ефективним важелем успішного вирішення цього завдання може стати, за певних обставин, податкова політика щодо іноземних та внутрішніх інвестицій [10], а саме: зниження

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

податку на доходи корпорацій, податкові канікули, прискорена амортизація, зменшення оподаткованого прибутку на суму інвестицій, використання податкового інвестиційного кредиту.

Дії українського уряду в галузі оподаткування корпоративних прибутків зосереджені на двох суперечливих цілях. Це одержання доходів бюджетом і проведення стимулюючої економічної політики, зокрема, з залучення іноземного капіталу, яка передбачає впровадження найпривабливіших для іноземних інвесторів податкових стимулів у такий спосіб, щоб не втратити бюджетних надходжень. Для цього необхідно сповна використовувати податкові канікули, низькі податкові ставки, які застосовуються до широкої бази оподаткування, прискорену амортизацію основних фондів, зменшення оподаткування прибутку на суму інвестицій чи використання податкового інвестиційного кредиту. Під час податкових канікул прибутки підприємств оподатковуються за зниженими ставками або не оподатковуються взагалі. Після закінчення податкових канікул компанія повинна сплачувати податки, крім того їй заборонено трансформуватися у нову компанію для продовження канікул. Тому введення податкових канікул вимагає уважного нагляду з боку податкової інспекції за підприємствами з іноземними інвестиціями.

Недоліками податкових канікул, з точки зору уряду, є зменшення бюджетних надходжень. Податкові канікули створюють значні можливості для транснаціональних корпорацій у сфері податкового планування та приводять до сталого зменшення податкової бази. Ефективність податкових канікул обмежена щодо залучення прямих іноземних інвестицій. Канікули є ефективнішими у залученні капіталу до мобільних виробництв, ніж до тих галузей, що впливатимуть на економіку країни протягом тривалого часу. Слід зазначити, що податкові канікули заохочують до створення нових компаній, а не до вкладення інвестицій в нові виробничі потужності. Україна ж потребує саме останнього.

Альтернативою заохочення прямих іно-

земних інвестицій є загальне зменшення податкової ставки. Базу оподаткування можна наблизити до доходу корпорації. Компанії розраховують податкову базу, зменшуючи валовий дохід на величину витрат на оплату праці, амортизації і процентні платежі. Закон України «Про податок на прибуток підприємств» не обмежує віднесення плати за кредит до витрат для підприємств, у статутному фонді яких частка нерезидента перевищує 50%. За умов високої інфляції закон передбачає індексацію не всіх видів витрат, а лише основних фондів і запасів. Однак індексація не знадобиться, якщо інфляція буде помірною. Тут значно спрощується процес розрахунку податків. Уряд може стабілізувати надходження від оподаткування прибутку підприємств за рахунок збільшення податкової бази. Інвесторів приваблюють країни з низькими ставками оподаткування порівняно зі світовими стандартами. Низькі ставки з незначними податковими пільгами також свідчать, що уряд зацікавлений у ринковому визначенні інвесторами найприбутковіших галузей. Низькі податкові ставки самі по собі є стимулом. Вони залишають інвесторам більшу частину прибутків. Однак в інфляційній економіці податкова система без індексації справляє значно менший вплив на інвестиційну діяльність. Хоча застосування низьких ставок оподаткування до широкої податкової бази відповідає сучасній філософії державної політики в розвинених країнах, проте є певні недоліки. Наприклад, міжнародні зв'язки здатні звести нанівець зусилля країни у формуванні нейтральної податкової системи. Фактично країна з податковою системою, яка істотно відрізняється від податкових систем інших країн, може мінімізувати ринкові викривлення, запровадивши менш нейтральну податкову систему. Якщо база оподаткування не є уніфікованою, транснаціональні корпорації можуть скористатися відмінностями в податкових законодавствах різних країн. Зокрема, вони можуть отримати позику в країні з високими податками для фінансування інвестицій в країні з низькими податками. Це збільшить їх прибутки, тоді як місцевий бізнес не матиме таких

можливостей [11].

За високого рівня економічної та політичної невизначеності Україні потрібні стимули, вигоди від яких будуть відчутні відразу. Низьких ставок оподаткування корпоративних доходів може бути недостатньо, оскільки вони збільшують доходи протягом наступних років. Зменшення податкових ставок зменшує оподаткування прибутків від інвестицій, здійснених раніше, що суттєво збільшує доходи власників існуючого бізнесу і водночас зменшує бюджетні надходження. Більшість країн встановлює пільгові ставки оподаткування для діяльності, що здатна забезпечити доходи протягом тривалого часу, зокрема, для науково-дослідних робіт. Так само заохочуються інвестиції у високотехнологічне обладнання.

Прискорена амортизація основних фондів, зменшення оподаткованого прибутку на суму інвестицій чи використання податкового інвестиційного кредиту є прискорене списання інвестицій у формі прискореної амортизації, що дозволяє компаніям списувати капітал для вимог оподаткування швидше, ніж для вимог обліку; зменшення оподаткованого прибутку на певний процент витрат; податкового інвестиційного кредиту, що дає змогу компаніям зменшувати податки на встановлений процент інвестиційних витрат. Інвестиційні відрахування, що відшкодовуються, означають повернення урядом компанії коштів у розмірі податкових пільг. Проте уряд може дозволити компанії перенести відрахування з оподаткованого прибутку чи податкові кредити на майбутній період з нарахуванням процента для збереження їх вартості [12].

З інвестиційними податковими відрахуваннями компанія одержує доходи від зниження податкових ставок у результаті інвестицій. Податковий стимул має чітке спрямування – заохочувати інвестиції, а не створювати нові компанії, інвестиційні податкові відрахування для капіталу з тривалим строком користування (споруди, машини та обладнання) заохочують інвестиції, що можуть бути прибутковими протягом багатьох років. Тобто відрахування стимулюють

довгострокове інвестиційне планування.

Інвестиційні відрахування коштують урядові менше, ніж податкові канікули чи загальне зменшення податкових ставок.

У багатьох країнах відрахування застосовуються до машин і обладнання, іноді до будівель і споруд. Якщо до певних типів капіталу, зокрема запасів, відрахування не застосовуються, то галузі, в яких інтенсивно використовуються запаси, потрапляють у не вигідне становище [14].

Компанія, що часто оновлює капітал, може вимагати інвестиційних відрахувань. Отже, відрахування стимулюють інвестиції в активи з високою нормою економічної амортизації. Якщо уряд не бажає стимулювати інвестиції в певні активи, йому слід скоригувати ставки інвестиційних відрахувань до очікуваного рівня амортизації капіталу.

У разі якщо інвестиційні податкові відрахування не відшкодовуються, існуючі компанії дістають вигоди у повному розмірі, тоді як нові фірми мають спочатку отримати достатній прибуток перед використанням відрахувань. Проекти з тривалим періодом розгортання потрапляють у не вигідне становище порівняно з тими, що швидко починають одержувати доходи.

За високої інфляції інвестиційні відрахування посилюють нерівномірність впливу податкової системи на інвестиційну поведінку підприємства. Компанії в країнах з високою інфляцією зацікавлені фінансувати свій бізнес за рахунок боргу, оскільки податкові знижки для капітальних затрат є ціннішими. Податкові канікули і зниження ставки оподаткування зводять нанівець переваги від зменшення оподаткованого прибутку на суму процентних платежів в умовах високої інфляції. Найефективнішим підходом до податкового стимулювання іноземних інвестицій в економіку України є прискорене списання інвестицій у формі прискореної амортизації, зменшення оподаткованого прибутку на певний процент інвестиційних витрат та податкового інвестиційного кредиту.

На сьогодні це є найбільш прийнятною дією завдяки її чіткому спрямуванню на

певний вид діяльності, а саме: нарощування виробничих потужностей. Крім того, відрахування стимулюють довгострокове інвестиційне планування.

Важливе й те, що інвестиційні відрахування коштують урядові менше, ніж податкові канікули чи загальне зниження податкових ставок. Цільове застосування відрахувань зменшує вплив капіталу порівняно з податковими канікулами, а також заохочує нові інвестиції замість надання миттєвих прибутків власникам наявного капіталу, як це відбувається при зниженні ставок оподаткування.

Зважаючи на переваги і недоліки різних податкових стимулів, можна запропонувати новий для України підхід до підтримки конкурентоспроможності податкової системи. Йдеться про використання податкових інвестиційних кредитів і відрахувань. Ефективні інвестиційні відрахування знижують податкову ставку. Такі зміни будуть ефективнішими порівняно з податковими канікулами завдяки заохоченню додаткових інвестицій на одиницю втрачених бюджетних коштів.

Державне регулювання іноземного інвестування як один із видів соціального управління є важливим видом діяльності органів державної влади з ефективного залучення та раціонального використання іноземних інвестицій і визначається показниками економічного та соціального розвитку держави. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні включає управління іноземними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності та контроль за її здійсненням усіма інвесторами та її учасниками.

В Україні порядок державного регулювання інвестиційної діяльності та іноземного інвестування як її складової частини викладено у Концепції регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.95 р. №384 [7], де іноземні інвестиції згадуються поряд з іншими джерелами інвестування. Як наголошується у зазначеній концепції, обмежені бюджетні фінансові ресурси не дають змоги забезпечити структурні зміни

в галузях економіки, необхідні для задоволення потреб держави. Незважаючи на те, що концепція була прийнята у 1995 році, проблема обмеженості національних бюджетних коштів існує й досі.

Згідно з концепцією державна підтримка надається переважно для розвитку пріоритетних напрямів в економіці, якими є: паливно-енергетичний комплекс; соціальне забезпечення; агропромисловий комплекс; енерго- та ресурсозберігаючі технології; розширення обсягів виробництва товарів широкого вжитку тощо.

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається Національним банком України;
- валюти України при реінвестиціях в об'єкт первинного інвестування чи в будь-які інші об'єкти інвестування відповідно до законодавства України за умови сплати податку на прибуток (доходи);
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;
- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій валюті, підтверджену законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
- будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на її території авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо. Серед шляхів залучення іноземних інвестицій особливе місце займає використання прямих іноземних інвестицій, кредитних ліній та кредитів міжнародних фінансових

економік. При цьому збільшення загально-го обсягу іноземних інвестицій вбачається доцільним провести за рахунок прямого іноземного інвестування [16].

У свою чергу, економічна доцільність прямих інвестицій залежить від багатьох чинників, зокрема:

- прями інвестиції слід спрямовувати на заміщення імпорту готовою продукцією власного виробництва;
- за рахунок таких інвестицій варто створювати виробництва, орієнтовані на експорт;
- у результаті одержання прямих інвестицій має бути накопичений технологічний потенціал та управлінський досвід у важливих галузях економіки держави.

Необхідно додати, що, за даними Державного управління статистики, темпи надходження прямих іноземних інвестицій в Україну уповільнились. Пов'язано це з неналежним регулюванням державними органами влади залучення іноземних інвестицій та нераціональним їх використанням. Органами державного управління загальної компетенції, до функцій яких належить управління іноземним інвестуванням, є Кабінет Міністрів України та місцеві державні адміністрації. Також загальні функції державного управління виконує Президент України як глава держави.

Місцеві державні адміністрації мають сприяти створенню підприємств з іноземними інвестиціями; здійснювати управління інвестиційною діяльністю, у тому числі і за участі іноземних інвесторів; вносити до відповідних органів пропозиції щодо залучення іноземних інвестицій до економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць; вести на місцевому рівні переговори з потенційними іноземними інвесторами; враховувати частки іноземних інвестицій при складанні місцевих бюджетів тощо.

Специфікою державного регулювання іноземного інвестування в Україні є те, що функції з його здійснення розподілені між кількома центральними органами виконавчої влади як функціональної, так і галузевої компетенції. Це зумовлено міжгалузевим характером даного об'єкта державного регулювання. Законодавчою базою держав-

ного регулювання іноземних інвестицій є Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.96 р. №93, Закон України «Про інвестування економічної діяльності» від 18.09.91 р. №1560, Закон України «Про захист іноземних інвестицій» від 10.09.91 р. №1640а. Особливістю державного правового регулювання діяльності іноземних інвесторів на території України є те, що поряд із зазначеними галузевими законами мають враховуватися положення ряду міжгалузевих законів та підзаконних нормативних актів. Це Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про підприємництво», «Про власність», «Про господарські товариства», «Про банки і банківську діяльність» та інші.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» був першим нормативним актом, в якому викладено загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України. В законі зазначається, що інвестиційна діяльність в Україні, поряд з іншим, здійснюється на основі іноземного інвестування. Відповідно до Закону України «Про режим іноземного інвестування» для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими законодавством та міжнародними договорами України.

Для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності. Законами України можуть визначатися території, на яких діяльність іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки.

У той же час, відповідно до Закону України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» від

17.02.2000 р., фактично скасовано пільги щодо митного та валютного регулювання та справляння податків підприємствам з іноземними інвестиціями. При цьому держава встановила такі гарантії захисту іноземних інвестицій:

- у разі зміни законодавства, тобто, якщо в подальшому спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції будуть змінюватися гарантії їх захисту, зазначені в розділі II цього закону, то протягом десяти років з дня набрання чинності таким законодавством на вимогу іноземного інвестора застосовуються державні гарантії захисту іноземних інвестицій;

- у разі примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб. Це означає, що іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. Державні органи не мають права реквізувати іноземні інвестиції, за винятком випадків здійснення рятувних заходів у разі стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій. Зазначена реквізиція може бути проведена на підставі рішень органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України;

- у вигляді компенсацій і відшкодування збитків іноземним інвесторам, тобто іноземні інвестори мають право на відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду і моральну шкоду, завданих їм внаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України чи їх посадовими особами передбачених законодавством обов'язків щодо іноземного інвестора або підприємства з іноземними інвестиціями, відповідно до законодавства України;

- у разі припинення інвестиційної діяльності. У такому випадку іноземний інвестор має право на повернення не пізніше шести місяців з дня припинення цієї діяльності своїх інвестицій у натуральній формі або у валюті інвестування в сумі фактичного внеску (з урахуванням можливого зменшення статутного фонду) без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі за реальною ринковою вартістю на момент припинення інвестиційної діяльності, якщо інше не встановлено законодавством або міжнародними

договорами України;

- при переказі прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій, а це означає, що іноземним інвесторам після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів гарантується безперешкодний і негайний переказ за кордон їхніх прибутків, доходів та інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах внаслідок здійснення іноземних інвестицій.

Ще одним елементом механізму державного регулювання іноземного інвестування є державна реєстрація іноземних інвестицій, яка здійснюється обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями. Така реєстрація має бути здійснена протягом трьох робочих днів після фактичного внесення іноземних інвестицій. Причому незареєстровані іноземні інвестиції не дають права на одержання пільг і гарантій, передбачених законодавством. Не зайвим буде зауважити, що, встановивши гарантії компенсації і відшкодування збитків іноземним інвесторам, законодавець не зазначив строки їх виплати, джерело, з якого такі виплати повинні здійснюватись, конкретних посадових осіб, які повинні відповідати за компенсацію. Також не визначено механізму повернення інвестору його інвестицій у разі припинення інвестиційної діяльності. Отже, гарантії є, а здійснення їх на практиці, на жаль, не відбувається.

Висновки та пропозиції. На сьогодні в Україні існує проблема недостатнього використання інвестиційного потенціалу, пов'язана з політичною нестабільністю, надмірним втручанням держави в регулювання іноземних інвестицій, постійними змінами у чинному законодавстві, відсутністю єдиного центрального органу з питань державного управління іноземного інвестування, недостатнім розвитком малого та середнього підприємництва, наявністю великої кількості тіньових капіталів.

В той же час позитивні наслідки може дати лише пряме іноземне інвестування. За допомогою іноземних інвестицій можливо модернізувати виробничу базу, створювати нові робочі місця, розвивати важливі галузі

економіки тощо. При цьому економляться національні бюджетні кошти, які можна спрямувати в інші не менш важливі сфери економіки чи на соціальне забезпечення.

Таким чином, напрями інвестиційної політики України необхідно переглянути та розробити єдину чітку стратегію залучення іноземних інвестицій в економіку держави, що є основною органічною частиною інвестиційної політики будь-якої країни.

До ключових проблем залучення іноземних інвестицій, які потребують стратегічних змін у державній інвестиційній політиці, належать:

- глобалізація і неолібералізація світової та більшості національних економік, у тому числі й української;

- безальтернативність сталого економічного розвитку з ефективним використанням іноземних інвестицій;

- нарощування темпів технологічного процесу, перехід української економіки на найвищий технологічний уклад;

- підвищення рівня якості трудових ресурсів через повернення мігрантів з більш розвинених країн;

- зниження процесів міграції населення через забезпечення його гідною працею за основним місцем проживання.

Інвестиційно-інноваційна діяльність має стати пріоритетною політикою з належною державною підтримкою на користь фінансово-посередницького сектору. Надмірна захопленість держави і підприємництва монетарними засобами накопичення фінансового капіталу, зростання спекулятивної компоненти у його формуванні, нерациональне витрачання в суспільстві грошей, зростання їх витрат, воєнізація державного бюджету – це ті складові, що нівелюють переваги, які дає застосування в суспільстві технологічних та інших соціально орієнтованих інновацій.

Держава має відмовитися від пасивного слідування доктрині неоліберального ринку, особливо моделі сировинного приросту розвинених країн, постачальника дешевої робочої сили, що гальмує інноваційний розвиток України.

Держава має відповідати за раціональне використання всіх ресурсів і всього націо-

нального багатства. Тільки за таких умов можна ефективно впливати на розвиток економіки, забезпечувати і захищати інтереси кожного громадянина і суспільства в цілому.

Держава повинна сприяти концентрації політичних сил, підприємців, впливових професійних і громадських об'єднань, а також мобілізації всіх можливостей кожного громадянина для вирішення завдань розбудови нової країни з розвинутою економікою і громадянським суспільством.

Для досягнення загального успіху залучення іноземних інвестицій мають бути відрегульовані рамкові умови розгортання масштабної інвестиційної діяльності, зокрема стосовно забезпечення оптимального балансу ринкових та регуляторних важелів впливу держави на інвестиційний розвиток, вдосконалення структури економіки за інноваційною моделлю, приведення показника економічної нерівності населення до середньоєвропейського стандарту, відновлення довіри громадян до держави, влади, бізнесу.

Ключовим питанням стратегії інвестиційної політики має бути напрям інноваційного розвитку економіки, за якого необхідно отримати відповідний рівень доданої вартості. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності економіки на світовому рівні, забезпечить нарощування частки експорту продукції (понад 40%) з високим рівнем доданої вартості в загальному обсязі експорту [14]. Тоді успіх інноваційної політики визначатиметься обсягами інвестицій, які економіка отримує ззовні, а також з внутрішніх джерел.

Визначення і реалізація пріоритетів інвестиційно-інноваційної діяльності мають бути спрямовані на зміцнення іміджу держави, яка здатна створювати високотехнологічну продукцію, що базується на європейських та світових критеріях і сприятиме підвищенню конкурентоспроможності нашої економіки.

Важливим завданням державного регулювання інвестиційної діяльності повинно стати визначення конкурентних секторів економіки і виробництва, які зменшуватимуть критичну залежність України від ім-

порту. Надмірні його масштаби сьогодні вимивають з економіки великі кошти в інтересах інвестування країн-імпортерів своєї продукції. Водночас це унеможливує створення нових робочих місць в Україні, які вкрай необхідні для забезпечення повної зайнятості населення, та сприяння інвестиційному розвитку економіки.

Необхідно переглянути існуючі програми як на державному, так і на всіх нижчих рівнях управління з метою визначення їх актуальності, ступеня відповідності пріоритетам, повноти їх забезпеченості кадровими, фінансовими та іншими ресурсами, відпрацювати механізм контролю і відповідальності за їх виконанням.

Література

1. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 року № 1977- ВР // www.liga.kiev.ua
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. №40-IV – ВР // www.liga.kiev.ua
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» №1560-ХІІ від 18.09.1991 р. // ВВР. – 1991. – №47. – Ст. 646 (зі змінами та доповненнями станом на 15.12.2005 р.).
4. Закон України «Про внесення змін до Закону України» про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.1997 р. №283/97 ВР // www.liga.kiev.ua.
5. Закон України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96-ВР від 19.03.1996 р. // ВВР. – 1996. – № 19. – Ст. 80.
6. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 15 березня 2001 року №2299-ІІ // www.liga.kiev.ua
7. Постанова КМУ «Про концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки» від 01.06.1995 р. – 23 с.
8. *Данько М.* Проблеми прогнозування інноваційно-технологічного розвитку економіки // Економіка України. – 2010. – №5. – С. 35–40.
9. *Журавский В.С.* Проблемы законодательного обеспечения инновационно-инвестиционной модели развития Украины. – К., 2008. – 246 с.
10. *Косов В.* Проблемы повышения инвестиционной активности в украинской экономике // Проблемы теории и практики управления. – 2009. – №8. – С. 19–24.
11. *Маевский В.* Эволюционная теория и технологический прогресс // Вопросы экономики. – 2011. – №12. – С. 6–16.
12. Парламентські слухання на тему: «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» / Сайт «Законодавство України», 2011.
13. *Патон В.* Інноваційний шлях розвитку економіки України // Вісн. НЛН України. – 2011. – №2. – С. 12–17.
14. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 44 с.
15. *Шараєнко О.* Розробка державної політики. Аналітичні записки // Вдосконалення механізму залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. – К., 2011. – 248 с.
16. *Шестакова Я.* Механізм державного регулювання інвестування в Україні. Наскільки він досконалий? // Економіка, Фінанси, Право. – 2010. – №4. – С. 12–17.

В.С. Марцин **ПРОБЛЕМЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ
В УКРАИНУ И ИХ ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ**

Дано экономическое обоснование существующих проблем привлечения иностранных инвестиций как совершенной формы рационального размещения финансовых ресурсов. Рассмотрены существующие объективные и субъективные факторы, негативно влияющие на процесс иностранного инвестирования. Исследованы факторы, связанные с восстановительными процессами, в первую очередь финансовую и налоговую политику.

Обращено внимание на то, что иностранные инвестиции являются проводником современных технологий производства и управления, позволяют компенсировать дефицит национальных денежных средств, поэтому потребность в инвестиционных ресурсах для структурной перестройки украинской экономики крайне необходима.

Исходя из того, что инвестиционное развитие является органической составляющей макроэкономических, социальных, политических и других современных процессов, предложены основные предпосылки успешного достижения в привлечении иностранных инвестиций.